Valtiovarainvaliokunta
Kunta- ja terveysjaosto

kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne 27.10.2017, HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioiksi vuodelle 2018

Kuntatalouden ajankohtaiset näkymät

Kuntatalouden tila oli viime vuonna vahva, sillä vuosikate vahvistui peräti 3,4 mrd. euroon ja tilikauden tulos nousi 1,1 miljardiin euroon. Suotuisasta kokonaiskehityksestä huolimatta tilanteet vaihtelevat kuitenkin kunnittain. Tilikauden tulos oli 98 kunnalla negatiivinen.

Kuntatalouden myönteinen kehitys johtui pääosin kuntasektorin toimintamenojen historiallisen maltillisesta kasvusta. Menojen kasvua hillitsivät muun muassa kuntien omat sopeuttamistoimenpiteet, kilpailukykysopimukseen liittyvien alentuneiden lomapalkkavarausten kirjautuminen vuodelle 2016, ammatillisen koulutuksen säästöt sekä muut sopeutustoimet.

Myös verorahoitus kehittyi kohtuullisesti. Tuloveroprosenttiaan vuodelle 2016 korotti vain 45 kuntaa, minkä lisäksi kuntien yhteisöveron jako-osuutta laskettiin viidellä prosenttiyksiköllä. Sen sijaan valtionosuudet kasvoivat erityisesti kustannustenjaon tarkistuksen ja veroperustemuutosten kompensaatioiden lisääntymisen vuoksi.

Kuntatalouden investointimenot pysyivät korkeina. Tästä huolimatta velkaantumisen kasvu hidastui ja investointien omarahoitusosuus nousi jo yli 70 prosentin.

Hallituksen kuntasäästöt jääneet vajaiksi, kuntien omat säästöt paikkaavat tilannetta

Hallituksen tavoitteena on luoda kunnille osana julkisen talouden sopeuttamista edellytyksiä menosäästöihin tai tulojen lisäyksiin noin 700 milj. euron edestä vuoden 2019 tasolla. Kuntaliiton kesäkuun 2017 kyselyn mukaan hallituksen mahdollistamat säästöt eivät ole kuitenkaan toteutuneet kunnissa, vaan säästöjä tai tulojen lisäyksiä on kuntataloudessa koossa vasta noin 220 milj. euroa. Joidenkin toimien, kuten subjektiivisen päivähoidon rajauksen, kohdalla kunnat eivät ole hyödyntäneet säästömahdollisuuksia. Samanaikaisesti kuntakenttä on kuitenkin toteuttanut muita henkilöstösäästöjä tai sopeuttamistoimia. KT:n mukaan viime vuosien kuntasektorin henkilöstösäästöt nousevat vuosittain 357 milj. euroon.

Kuntaliiton kysely hallitusohjelman kuntasäästöistä, milj. €, kesäkuu 2017

	Kuntakysely	Hallituksen tavoite
Sosiaali- ja terveystoimen asiakasmaksut	105	150
Vuosityöajan pidentäminen, kiky	60	190
Subjektiivisen päivähoidon rajaaminen	10	41
Varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitus	10	54
Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta	5	20
Omais- ja perhehoidon kehittäminen ja kalliimman laitoshoidon korvautuminen	30	135
Alueellisen erikoissairaanhoidon keskittäminen	0	175
YHTEENSÄ	**220**	**765**

Lähde: https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2017/hallitusohjelman-sopeutustoimet-jaamassa-tavoitteista-kuntien-omat-toimet-korjaavat

www.kuntaliitto.fi
www.kommunforbundet.fi

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
Y-tunnus 0926151-4

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi
FO-nummer 0926151-4

Hallitus kohdistaa vuonna 2018 kunnille kuitenkin yhä uusia valtionosuusleikkauksia esitettyjen oletettujen säästötoimien perusteella. Valtionosuuksien leikkauksia perustellaan laskennallisilla säästöillä erityisesti kiky-sopimuksen työajan pidentämisen, omais- ja perhehoidon kehittämisen sekä erikoissairaanhoidon keskittämisen vuoksi.

Kilpailukykysopimuksen lomarahojen leikkaus ja työnantajamaksujen kevennys tuovat kuntiin ja kuntayhtymiin merkittäviä menosäästöjä. Hyödyt kuitenkin hallituksen päätöksen mukaisesti leikataan kunnista. Hyötyjen ja leikkausten kohtaanto jakaantuu epätasaisesti. Kokonaisuudessaan kilpailukykysopimus heikentää kuntataloutta vuosina 2017 ja 2018.

Muita keskeisiä kunta-valtiosuhteeseen vuonna 2018 vaikuttavia tekijöitä ovat valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus (-177 milj. €) vuoden 2015 toteutuneiden kustannusten perusteella, kiinteistöveron korotus sekä kuntien varhaiskasvatusmaksujen laskun kompensointi. Osa kustannustenjaon tarkistukseen liittyvistä kustannuseristä havaittiin kuitenkin vasta lokakuun lopussa lopullisten tilinpäätöstietojen valmistumisen yhteydessä, joten kustannustenjaon lopullinen euromäärä tulee täsmentää täydentävässä budjettiesityksessä.

Kiinteistöveron alarajojen korotuksen peruminen v. 2018-2019 jättää 25 milj. euron suuruisen aukon luvattuun 110 milj. euron suuruiseen kompensaatioon varhaiskasvatusmaksujen laskun vuoksi. Puuttuva kompensaatio tuleekin lisätä kuntien yhteisövero-osuuteen 2018.

Näillä näkymin valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus, ml. korjattu kustannustenjaon tarkistus, on vuonna 2018 noin 50 miljoonaa euroa kuntataloutta heikentävä.

Kuntatalouden näkymät ovat haasteista huolimatta hyvät

Kuluvana vuonna kuntien yhteisövero on kasvanut vahvasti. Vuoden 2017 yhteisveron kasvu selittyy kuitenkin kertaluonteisella vuotta 2016 koskeneella ennakontäydennysmaksulla, jonka vaikutus ei ulotu vuoteen 2018. Sen vuoksi yhteisöverotuotot kääntyvät laskuun 2018. Kuntatalouden tulot, erityisesti kunnallisverotulot, kehittyvätkin sekä vuonna 2017 että 2018 hyvin vaatimattomasti. Myös valtionosuuksien ennakoidaan laskevan lähivuosina.

VM:n mukaan kuntien menopaineet pysyvät kuluvana ja tulevina vuosina kuitenkin kurissa kikyyn liittyvien säästöjen, kuntatyönantajan eläkemaksun alentumisen ja hallituksen sopeutustoimien vuoksi. Maltillisen kulukehityksen vuoksi kuntatalouden yhteenlaskettu tulos ja rahoitusasema kuluvalle vuodelle ovat muodostumassa ennätyksellisen vahvaksi. Lainakannan ennakoidaan laskevan kuluvana vuonna noin 450 milj. eurolla. Vuonna 2018 kuntien talousnäkymien ennakoidaan heikkenevän hieman ja palautuvan vuoden 2016 tasolle. Kuntatalouden näkymät lähivuosille ovat historiallisen hyvät.

Kuntatalouden ennusteeseen kohdistuu kuitenkin huomattavia negatiivisia riskejä, sillä kuntien mukaan menopaineita ei todennäköisesti saada puristettua VM:n ennusteen olettamalle tasolle. Menopaineita lisää palkankorotusten melko korkeahkoksi osoittautunut taso ja hallituksen mahdollistamien sopeutustoimien vajanaisuus. Kuntatalouden ennustetta heikentää myös kiinteistöverotuottojen oletettua pienempi kasvu, ensi vuonna toteutuvat kunnallisveroprosenttien laskut sekä useiden kuntien suunnitelmat tarjota kunnassaan maksutonta varhaiskasvatusta. Lisäksi kuntien investointimenoihin kohdistuu sairauksien ennaltaehkäisemiseksi ja elinvoiman edistämiseksi selvä nousupaine kuntien miljardiluokan korjausvelan ja sisäilmaongelmien korjaamiseksi käynnistettyjen investointisuunnitelmien vuoksi. Valtionosuusleikkaukset ja muut tulopohjan heikennykset esimerkiksi yhteisöveron poikkeuksellisiin kertaeriin liittyen asettavat taloudellisesti heikommin toimeentulevat kunnat vaikeaan asemaan. Talouskasvun voimistuminen saattaa jopa lisätä eroja kuntakentän sisällä.

Kuntatalous on nykyisellä urallaan saavuttamassa hallituksen sille julkisen talouden suunnitelmassa asettaman rahoitusasematavoitteen, jonka mukaan paikallishallinnon nettoluotonanto korkeintaan saa olla -0,5 % suhteessa BKT:hen vuonna 2019. Tavoite täyttyi jo viime vuonna, jolloin nettoluotonanto oli -0,4 % BKT:sta.

SUOMEN KUNTALIITTO

Timo Reina
varatoimitusjohtaja

Minna Punakallio
pääekonomisti